

ЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ У РОЗРІЗІ ПРАВООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**THE IMPORTANCE OF THE LEGAL CLINIC
IN TERMS OF LEGAL EDUCATIONAL ACTIVITY****Косар А.О., студентка II курсу***Навчально-науковий інститут права
Державного податкового університету***Сокол Н.В., студентка II курсу***Навчально-науковий інститут права
Державного податкового університету***Дяченко С.В., адвокат, к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу***Державний податковий університет*

Стаття присвячена висвітленню питання щодо значення юридичної клініки у розрізі правоосвітньої діяльності. У контексті даного дослідження нами взято до уваги роботи вітчизняних науковців. Так, наголошено, що в умовах сучасної практики система освіти більше зосереджується на теоретичній підготовці, проте теорія і практика мають вивчатися у рівних пропорціях. У свою чергу, саме під час вивчення теорії студенти пізнають основи права, а на практиці навчаються застосовувати їх.

У ході дослідження було наголошено про важливість щодо включення до навчання студентів основ ведення переговорів і медіації в клінічну практику, що може бути важливим компонентом підготовки майбутніх юристів. Зокрема, у контексті урегулювання спорів, включаючи судові процеси, де медіаційні навички можуть допомогти в розробці взаєморозуміння і досягненні мирного врегулювання конфлікту. При цьому зазначено, що залучення фахівця-медіатора в клінічну практику може бути цінним додатком до навчання студентів. З огляду на думки вітчизняних науковців виокремлено, що аналіз судової практики свідчить про активне використання процедури врегулювання спорів за участю судді в судах із метою врегулювання спорів до початку розгляду справи по суті. Зокрема, запровадження процедури врегулювання спорів за участю судді розвантажує суди, які сьогодні й так є перенавантажені, сприяє більш швидкому вирішенню спорів і слугує процесуальній економії й здевелюванню витрат на правову допомогу. У підсумку підкреслено, що сучасний ринок праці все більше висуває вимоги не до конкретних знань, а до практичних навичок та компетенції фахівців. Так, в умовах сучасної практики юридична клініка являє собою особливу форму практичної навчальної діяльності в рамках правоосвітньої діяльності, яка дозволяє студентам правничих факультетів отримувати практичний досвід вирішення реальних правових проблем під керівництвом досвідчених юристів.

Ключові слова: юридична клініка, правоосвітня діяльність, врегулювання спорів, медіація.

The article is devoted to highlighting the issue of the significance of legal clinics in the context of legal education. In the context of this research, we referred to the works of domestic scholars. It is emphasized that in the conditions of modern practice, the education system focuses more on theoretical training, but theory and practice should be studied in equal proportions. During the study, the importance of including negotiation and mediation skills in clinical practice for students was emphasized, which can be an important component of preparing future lawyers.

In particular, in the context of dispute resolution, including court processes, where mediation skills can help develop mutual understanding and achieve peaceful resolution of conflicts. It is noted that the involvement of a mediator in clinical practice can be a valuable addition to student training. Based on the opinions of domestic scholars, it is highlighted that the analysis of judicial practice indicates the active use of dispute resolution procedures involving judges in courts with the aim of resolving disputes before the substantive hearing of the case. In particular, the introduction of dispute resolution procedures involving judges relieves the burden on courts, which are already overloaded, promotes faster resolution of disputes, and contributes to procedural economy and cost reduction for legal assistance. In conclusion, it is emphasized that the modern labor market increasingly demands practical skills and competencies from professionals, rather than just specific knowledge. Thus, in the conditions of modern practice, legal clinics represent a special form of practical educational activity within legal education that allows students of law faculties to gain practical experience in solving real legal problems under the guidance of experienced lawyers.

Key words: legal clinic, legal education, dispute resolution.

Актуальність теми дослідження. Підвищення рівня правничого професіоналізму та етики є невід'ємною частиною навчальних програм юридичної освіти. Студенти-юристи повинні розуміти важливість своєї ролі як майбутніх професіоналів і робити необхідні кроки для розвитку відповідних навичок. В цьому контексті, для підвищення рівня практичних знань, вмінь та навичок студентів-юристів, а також формування у них усвідомлення важливості дотримання принципів верховенства права, справедливості та інших цінностей, на базі вищих навчальних закладів юридичного профілю створюються та діють юридичні клініки.

У контексті трансформаційних процесів, що відбуваються сьогодні в українському суспільстві, проблема модернізації системи юридичної освіти, в якій підготовка висококваліфікованих фахівців-практиків у галузі права є одним із найважливіших ключів до успіху в побудові права. Роботодавці часто висловлюють незадоволення тим, що випускники юридичних вузів мають лише теоретичні знання, але не володіють практичними нави-

чками, такими як складання процесуальних документів або ефективне спілкування з клієнтами та виявлення їх проблем [1, с. 914].

Дійсно, на сьогодні саме юридичні клініки є бути прикладом для формування професіоналізму, цінностей та етики юриста, а також слугувати прикладом для наслідування в юридичній практиці, вказуючи на правильну поведінку практикуючого юриста і його можливий внесок у покращення справедливості у суспільстві. Юридичні клініки сприяють активізації студентів, допомагаючи їм на практиці бачити, як функціонують правові норми. У юридичних клініках студенти-юристи займаються практичною юридичною роботою під наглядом практикуючого юриста в умовах, спрямованих на закріплення отриманих знань та досягнення високого рівня майстерності на практиці.

Метою дослідження виступає дослідження особливостей значення діяльності юридичної клініки у розрізі в правоосвітньої діяльності. Виходячи з теми завданнями дослідження є: окреслення значення діяльності юридич-

ної клініки у розрізі в правоосвітньої діяльності, характеристика загальної сутності діяльності юридичної клініки у розрізі практичної підготовки студентів-правників, аналіз важливості включення до навчання студентів основ ведення переговорів і медіації в клінічну практику тощо.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти більше зосереджується на теоретичній підготовці, проте теорія і практика мають вивчатися у рівних пропорціях. Саме під час вивчення теорії студенти пізнають основи права, а на практиці навчаються застосовувати їх. Як зазначають науковці, існують різні засоби професійно спрямованого навчання, котрі дозволяють моделювати елементи професійної діяльності юриста. Так, О. Л. Соколенко вважає, що до них можна зарахувати: навчальні судові процеси, ділові ігри, участь у роботі юридичних клінік, де студенти отримують професійні навички захисту інтересів клієнта в суді першої інстанції або в апеляційному суді, альтернативних методів розв'язання спорів, консультування, ведення інтерв'ю та переговорів, розв'язання задач, дослідження фактів, організації правової роботи тощо [2].

На сьогоднішній день правове регулювання діяльності юридичних клінік в Україні здійснюється на трьох основних рівнях: загальнодержавному, корпоративному та місцевому. Таким чином, національний рівень представлено вказівкою юридичних клінік у переліку можливих структурних підрозділів вищого навчального закладу, передбаченого ч. 7 ст. 33 Закону України «Про вищу освіту», що свідчить про їх визнання на державному рівні [3], та наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України» [4].

У свою чергу, М. Т. Лоджук зазначає, з огляду на те, що основним завданням юридичної клініки є набуття студентами практичних навичок професії юриста в процесі надання безоплатної правової допомоги, юридична клініка сьогодні розуміється як структурний підрозділ вищої освіти, яка готує фахівців у галузі знань за напрямом «Право» та функціонує як матеріально-технічна та методична основа практичного навчання та виробничої практики студентів шляхом надання їм безоплатної правової допомоги та здійснення правоосвітньої діяльності в суспільстві [5, с. 4]. При цьому В. М. Сущенко слушно наголошує, що основними умовами забезпечення надання кваліфікованої (якісної) правової допомоги на базі юридичної клініки є дотримання професійних стандартів та етичних норм при наданні такої допомоги, наявність професійної особи, надання правової допомоги від впливу третіх осіб, а також дотримання принципу конфіденційності під час надання правової допомоги. Питання належного рівня компетентності працівників юридичної клініки стосується і викладачів-кураторів, адже персонал клініки має бути професійним [6, с. 106].

Так, у розрізі нашого дослідження Ш. Б. Давлатов виокремлює декілька аспектів, зокрема:

– по-перше, сьогодні клінічна юридична освіта визнана важливим напрямком практично-орієнтованої підготовки юристів у всьому світі. Юридичні клініки позитивно зарекомендували себе на багатьох юридичних факультетах України;

– по-друге, незважаючи на переваги поєднання теоретичної та клінічної освіти у підготовці кваліфікованих юристів, перспективним залишається включення до навчальних програм відповідної дисципліни («Основи юридичної клінічної практики», «Юридична клініка», «Практичне право» тощо);

– по-третє, для підвищення ефективності та гарантії правової клінічної освіти необхідно впроваджувати її в навчальний процес як обов'язковий елемент;

– по-четверте, найважливішим засобом впровадження правової освіти через юридичні клініки є законодавче закріплення їх діяльності [1, с. 918].

З огляду на актуальність даного дослідження варто наголосити про важливість щодо включення до навчання студентів основ ведення переговорів і медіації в клінічну практику, що може бути важливим компонентом підготовки майбутніх юристів. Особливо, коли йдеться про урегулювання спорів, включаючи судові процеси, де медіаційні навички можуть допомогти в розробці взаєморозуміння і досягненні мирного врегулювання конфлікту. Так, під загальноприйнятим терміном «медіація» розуміють вирішення цивільно-правового спору сторонами за сприяння неупередженого, незацікавленого посередника (медіатора), роль якого полягає у досягненні примирення сторін та відповідної угоди [9, с. 63]. Своєю чергою врегулювання спору за участю судді регламентується главою 4 Розділу III ЦПК України [10].

Дійсно, на сьогодні, залучення фахівця-медіатора в клінічну практику може бути цінним додатком до навчання студентів. Фахівець-медіатор може надавати наставництво і підтримку студентам в процесі проведення медіаційних сесій, допомагати в розумінні процесу медіації та розвитку вміння медіаторства, таких як слухання, спілкування, вирішення проблем, пошук взаємодії та врегулювання конфліктів. Він також може бути свідком і надавати зворотний зв'язок щодо процесу та результатів медіаційних сесій. При цьому, нагляд за студентами під час медіаційних сесій також може бути корисним з метою вдосконалення навичок студентів. Фахівець-медіатор може надати студентам конструктивні коментарі та поради, як вдосконалити їхні медіаційні навички, техніки ведення переговорів, а також звертати увагу на аспекти етики та професійної поведінки. Цей підхід може бути корисним для студентів, оскільки він дає їм можливість виробити навички медіаторства в реальних ситуаціях, з налагодженням контактів із сторонами конфлікту, діяти компетентно та етично в ролі медіатора. Вони можуть набути практичного досвіду в розробці рішень в складних ситуаціях, вивчити стратегії ведення переговорів, вміння слухати та розуміти сторони конфлікту, а також розвивати навички креативного рішення проблем. Додатково, цей підхід може сприяти розвитку в студентів важливих навичок міжособистісної комунікації, взаємодії з клієнтами, роботи в команді та керування конфліктами - навичок, які є важливими для професійної діяльності в сфері права.

Так, аналіз судової практики свідчить про активне використання процедури врегулювання спору за участю судді в судах із метою врегулювання спору до початку розгляду справи по суті. Однак у більшості випадків сторони не можуть урегулювати спір за участю судді у зв'язку із закінченням строку його врегулювання [7, с. 88].

Також на користь вище зазначеного, слід зазначити, що урегулювання спору за участю судді є альтернативною позовному провадженню судовою процедурою. За правовою природою процедуру врегулювання спору за участю судді варто вважати самостійним видом провадження цивільного судочинства, що існує поряд із позовним, окремим і наказним провадженням, якому притаманна визначена Кодексом процесуальна форма. Автори вважають, що запровадження процедури врегулювання спору за участю судді розвантажує суди, які сьогодні й так є перенавантаженими, сприяє більш швидкому вирішенню спорів і слугує процесуальній економії й здешевленню витрат на правову допомогу [8, с. 77].

Висновки. Окресливши важливість щодо включення до навчання студентів основ ведення переговорів і медіації в клінічну практику, варто додати, що для успішного впровадження такої практики рекомендується залучення досвідчених фахівців-медіаторів, які можуть надати студентам відповідні наставництво та підтримку. Крім того, важливо забезпечити етичні аспекти медіації та забезпечити конфіденційність усіх сторін, які беруть участь у медіаційному процесі. Дійсно, залучення медіації та ведення переговорів у клінічну практику може забезпе-

чити студентам цінний досвід, допомогти розвивати в них важливі навички та підготувати їх до професійної роботи в юридичній сфері.

Можемо стверджувати, що освітня модель, яка нині діє в нашій країні, спрямована на засвоєння студентами інформації в основному в більшості випадків у вигляді теоретичних знань. Проте, сучасний ринок праці все більше

висуває вимоги не до конкретних знань, а до практичних навичок та компетенції фахівців. Отже, в умовах сучасної практики юридична клініка являє собою особливу форму практичної навчальної діяльності в рамках правоосвітньої діяльності, яка дозволяє студентам правничих факультетів отримувати практичний досвід вирішення реальних правових проблем під керівництвом досвідчених юристів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давлатов Ш.Б. Роль юридичної клініки у закладах вищої освіти. *Proceedings of VIII International Scientific and Practical Conference*. Харків, 2022. С. 914-919.
2. Соколенко О.Л. Юридична клініка в правоосвітній діяльності. *Вісник Академії митної служби України. Сер. Право*. 2018. URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2021/4/9.pdf> (дата звернення 20.04.2023)
3. Закон України «Про вищу освіту» від 31.03.2023 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 20.04.2023)
4. Наказ Міністерства освіти і науки «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України» від 03.08.2006 р. № z0956-06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text> (дата звернення 20.04.2023)
5. Лоджук М.Т. Правове регулювання діяльності юридичних клінік в Україні загальнотеоретичне дослідження : *автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01*. Одеса, 2014. 22 с.
6. Сущенко В.М. Правничі клінічна освіта в Україні : навчальний посібник. Київ : Ваіте, 2020. 274 с.
7. Бичок Т.П., Дяченко С.В. Актуальні питання врегулювання спору за участю судді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 86–88.
8. Дяченко С.В., Барановська В.В. Судова практика врегулювання спорів за участю судді в цивільному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*, № 9. 2020. С. 75–77.
9. Дяченко С.В., Красько В.В. Домовитись не можна судитись. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 5(34). С. 62–66.
10. Цивільний процесуальний кодекс України від 15.04.2023 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 23.04.2023)
11. Цивільний кодекс України від 15.04.2023 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 23.04.2023)
12. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 23.04.2023)